

Eén munt, één Europa

Olivier de Cock

One Currency for Europe”, blokketert de *green paper on the practical arrangements for the introduction of the single currency*¹. Deze slogan roept reminiscenties op aan “Ein Volk, ein Führer”. Daar houdt de vergelijking echter op, of niet? Waar Hitler de macht wou over Europa, wil Europa vandaag haar macht in de wereld veilig stellen. Zoals de zaken er nu voor staan betalen we vanaf 1 januari 2002 allemaal met euro's, waar je je ook in de Europese en Monetaire Unie (EMU) bevindt. Maar tegen welke prijs? De hersenkronkel die Europa heet, krijgt stilaan vorm. Anders gezegd: Europa bestaat niet, leve Europa. Wat kun je nog meer wensen?

Sinds het Schumanplan (1950) hebben een reeks Verdragen en verdragswijzigingen richting gegeven aan het Europa die we vandaag kennen: een economisch Europa waartegenover het sociaal Europa nog een vage en verre hersenschim is. De strijd tegen de werkloosheid en het streven naar een éénheidsmunt lijken hoe langer hoe meer mekaars antipode.

Een lang verhaal²

De idee van een eenheidsmunt voor Europa is al heel oud. Waarschijnlijk kunnen we al teruggaan tot de ambities van het Romeinse keizerrijk, maar relevant is dit niet. De idee van een economische en monetaire unie leeft reeds sinds het einde van de jaren zestig, als belofte van muntstabiliteit en een grote stap voorwaarts in de verdere integratie van Europa. Het heeft geduurd tot de ondertekening van het Verdrag van Maastricht in

februari 1992 vooraleer dit idee werkelijk vorm kreeg. Sinds de Top van Madrid (eind 1995) zijn de fasen van de realisatie onherroepelijk vastgelegd. [zie bijlage A]

Reeds in 1969 besloten de Staatshoofden en Regeringsleiders in Den Haag tot een plan die een Economische en Monetaire Unie in fasen moest invoeren in de EG. In 1970 stelt het Rapport Werner de oprichting voor in drie fasen gespreid over tien jaar. Toen reeds was de volledige en onomkeerbare convertibiliteit van de munten een *conditio sine qua non*. Dit moest een einde maken aan de wisselkoersmarges in een volledig geliberaliseerd kapitaalverkeer. De oliecrisis van 1973 gooide echter roet in het eten. De landen trokken zich op zichzelf terug. De prille EMU-plannen belandden in de schuif. Even voordien (1971) had Nixon immers de goudconvertibiliteit van de dollar opgegeven. De doodsklok van het Bretton Woods systeem

(1944) die voor de nodige na-oorlogse financiële stabiliteit had gezorgd, was geluid. De financiële wereldhegemonie van de Verenigde Staten is voorgoed voorbij. Vanaf dan zijn zwevende wisselkoersen en mondiale muntspeculaties het toneel van alle dag. De wereldeconomie treedt een nieuwe fase binnen. De politiek heeft er het apegapen naar.

In 1972 gaat het Europees wisselkoersstelsel van start, beter bekend als de Europese muntslang ('the snake in the tunnel'). Op 3 april 1973 krijgt het Europees Fonds voor Monetaire Samenwerking de officiële taak de muntslang in goede banen te leiden. In 1974 keurt de Raad een besluit goed voor de realisatie van een hoge graad van convergentie in de Gemeenschap, alsook een richtlijn inzake stabiliteit, groei en volledige werkgelegenheid. De economische instabiliteit ondermijnt echter geleidelijk de grondslagen waarop het stelsel rustte: de Franse frank, het pond sterling en de Italiaanse lire verlaten de slang. De muntslang degradeert al snel tot een muntworm van een de facto Duitse Mark zone.

Pas op de Europese Top van Bremen medio 1978 ziet het Europees Monetair Stelsel (EMS) het daglicht. Het EMS moest waken over de stabiliteit van de wisselkoersen en de economische convergentie van de lidstaten. De ecu (European Currency Unit) moest de stabiliteit van de muntkorf waarvan ze een gewogen gemiddelde was, bewaken. Het relatief succes van het EMS opende de weg voor een zone van monetaire stabiliteit in Europa met een gunstige invloed op de economische groei en de investeringen. Het EMS heeft zich echter nooit volledig kunnen ontplooiën. Sommige lidstaten zijn nooit toegetreden of slechts met extra toelagen zoals ruimere schommelmarges. Het gebrek aan voldoende convergentie tussen het begrotingsbeleid in de diverse lidstaten leidde tot spanningen, waardoor de overgang naar de tweede fase van het EMS dode letter bleef. Niettegenstaande de geringe rol die de ecu in de mechanismen van het EMS heeft gespeeld, werd hij toch populair.

Dit systeem van vaste, maar aanpasbare

wisselkoersen zorgde voor stabiliteit in de handel en doorstond zowel de aftakeling van de dollar als de beurscrash van 1987 en de Duitse eenmaking. Devalueren kon alleen indien dit op basis van de economische *fundamentals* van het land verantwoord was.

Medio 1988 gaf de Europese Top van Hannover een expertencomité onder leiding van commissievoorzitter Jacques Delors de opdracht de concrete fasen richting EMU te bestuderen. Het daaropvolgend jaar te Madrid werden de algemene beginselen vastgelegd: één enkele munt, een gefaseerd proces met 1 juli 1990 als startdatum voor de eerste fase, een gelijkopgaande ontwikkeling van het monetaire en het economische. In de eerste fase moesten de lidstaten convergentieprogramma's voorleggen die hen zouden toelaten om vaste wisselkoerspariteiten mogelijk te maken. In 1991 werd de politieke beslissing genomen om een gemeenschappelijke munt in te voeren. Een jaar later werd dit alles en nog veel meer in het Verdrag van Maastricht bezegeld.

Met de ondertekening van het Verdrag betreffende de Europese Unie of het Verdrag van Maastricht op 7 februari 1992 werd officieel de weg ingeslagen naar één munt voor Europa. De convergentieprogramma's komen op kruissnelheid en de tweede fase van de EMU ving aan begin 1994. Het Europees Monetair Instituut (EMI) - opgericht in Frankfurt - krijgt als taak de coördinatie van de monetaire politiek te versterken, de rol van de ecu te bevorderen en de oprichting van de Europese Centrale Bank voor te bereiden.

De EMS-crisis van 1992 kwam dus hoogst ongelegen. Ze had alles te maken met de Duitse eenmaking. Om elk inflatiegevaar in de kiem te smoren liet de Bundesbank de gelijkstelling van de Ostmark met de Westmark gepaard gaan met een politiek van hoge rentevoeten. Door het keurslijf van het EMS moest de rest van Europa noodgedwongen volgen; net op een moment dat de rest van Europa behoefte had aan een laksere rentepolitiek ter ondersteuning van de investeringen. Het zorgde voor een van de zwaarste economische recessies in Europa sinds

de jaren dertig. Gevolg: lire, pond, peseta en escudo devalueerden fors en de lire en het pond verlieten het EMS. De toegestane schommelingsmarges werden zo vergroot (m.n. van 2,25% naar 15%) dat er de facto een systeem van zwevende wisselkoersen werd ingesteld. Pas dan kwam de financiële rust terug. Italië zoekt al geruime tijd opnieuw toenadering tot het EMS - of tenminste tot wat er nog van rest.

Ten vroegste begin 1997 en ten laatste twee jaar later zou de derde fase van de EMU ingaan. Eind 1996 zal de Ecofinraad - de ministers van Financiën van de Vijftien - op basis van de verslagen van de Europese Commissie en het EMI een lijst opmaken van de lidstaten die voldoen aan de gestelde convergentiecriteria m.b.t. inflatie, rente, wisselkoers, begrotingstekort en overheidsschuld. [zie bijlage B] Een minimum van acht geslaagden (op vijftien) is noodzakelijk opdat de Europese Raad met een gekwalificeerde meerderheid van stemmen kan besluiten tot de overgang van deze landen naar de derde en ultieme fase. Zelfs zonder dit besluit vindt de overgang automatisch plaats op 1 januari 1999 voor de landen die beantwoorden aan de criteria, ongeacht het aantal landen.

Met de derde fase ziet de Europese Centrale Bank (ECB) het daglicht. Minstens zes maanden voor de invoering van de eenheidsmunt moet de ECB van start gaan. De ECB zal onafhankelijk van de regeringen instaan voor de monetaire politiek van de aangesloten lidstaten: de "ins". De (nog) niet aangesloten lidstaten - de "outs" - kunnen pas aansluiten van zodra zij aan de convergentiecriteria voldoen.

Nog andere lidstaten breiden een staartje aan het Verdrag. Het Verenigd Koninkrijk behoudt zich het recht voor om niet over te gaan tot de derde fase, ook al beantwoordt zij aan alle criteria. Ook Denemarken behoudt zich, in een ander protocol, het recht voor om in de lijn met haar Grondwet een referendum te organiseren.

Erop of eronder: tegen welke prijs?

Nu is het bijna zover. Regeringen mogen dan al wisselen, de soberheidsprogramma's blijven

mekaar opvolgen. Ook de nieuwkomers in de EU sinds 1995 (Oostenrijk, Zweden en Finland) beseffen waar de klepel hangt. Lopende begrotingen dienen gecontroleerd, volgende gestemd. De lidstaten zijn volop bezig met hun huiswerk, al dan niet met volmachten, kader- of opdrachtwetten. Europa loopt op de toppen van haar tenen. De convergentiecriteria hebben een aureool van politieke heiligheid verworven en geen staatshoofd heeft ook maar één haar op z'n hoofd die dit openbaar in twijfel durft te trekken. Het economisch jaarrapport van de Europese Commissie over de stand van zaken van de convergentiecriteria legt bij elke lidstaat de vinger op de wonde. Voor België wordt erop gewezen op de zwakke vraag die de groei vertraagt en op de blijvende onevenwichten op de arbeidsmarkt. Loonmatiging is een steeds herhaalt advies. Europa wil zeggenschap over het beleid van haar lidstaten. De nominale convergentie moet er komen. De overheidsfinanciën moeten gezonder worden. Er staat teveel op het spel. De EMU komt er, de eenheidsmunt vormt het sluitstuk en de Europese Centrale Bank wordt vanaf 1999 de centrale spil van de Europese monetaire politiek of althans van de "ins" vis-à-vis de "outs". Maar de prijs is niet mals. Voor geen van beiden.

Het deflator effect van de Maastrichtpolitiek - volgens sommigen schieten we er bijna 1% economische groei bij in - zou België alleen al 100.000 jobs kosten. Voor Europa zou het gaan om een verlies van 1,5 miljoen jobs. En dat in tijden waarin met veel heisa wordt gepleit voor een halvering van de werkloosheid. De kost is sociaal onverantwoord. Daarom is het belangrijk dat bij de herziening van het Verdrag de verdere Europese integratie ook bekeken wordt in termen van de integratie van haar individuele leden. Almaar meer mensen uitsluiten door ze in de werkloosheid te storten, kan bezwaarlijk integratie worden genoemd.

Want hier wringt het schoentje. De economische en monetaire integratie is niet voor iedereen weggelegd. Pervers is bovendien dat elke sociale integratie hiervan afhankelijk wordt. Met de huidige stand van zaken is het koffiedik

kijken, maar het lijkt erop dat eind 1997 slechts vijf lidstaten tijdig klaar zullen zijn voor de derde fase: Duitsland, Ierland, Luxemburg, Nederland en Denemarken. Bij een soepele hantering van de criteria³ zullen ook het Verenigd Koninkrijk en Finland klaar zijn voor de EMU. Men merkt het: Frankrijk en België komen in dit lijstje niet voor. Een niet-deelname van Frankrijk keilt de hele emu-gedachte in het water. Het wordt dus spannend, niet alleen voor België, maar ook voor de andere lidstaten zoals Italië en Spanje die met argusogen zullen toezien op basis van welke argumenten Frankrijk, maar ook België, in het kopgroepje zullen worden binnengehaald. Voorlopig houdt ook het VK het been stijf door aan zijn vetorecht vast te houden⁴.

Anderzijds zijn de "ins" beducht voor mogelijke devaluaties in Spanje, Italië en het Verenigd Koninkrijk. Zo stelde de Franse minister Jean Arthuis op de Ecofinraad te Verona voor om steun uit de Europese structuurfondsen afhankelijk te maken van het streven naar de convergentiecriteria. Opnieuw merk je de conditionering van Europese steun - die gebaseerd is op principes van rechtvaardigheid en die sowieso reeds is toegezegd - aan goede punten voor het examen van Maastricht. Toch bleek het aartsstrenge "stabiliteitspact" (november 1995) van Theo Waigel, de Duitse financier, het niet te halen, hoewel de kern van zijn boodschap overeind blijft. Ook na toetreding tot de monetaire unie gaat het begrotingscarcan geenszins de kast in. De knip blijft op de overheidsbeugel. Discipline en nieuwe afspraken zijn de tol voor extra kansen op de internationale toneel: investeringen, nieuwe technologie en goedkope(re) producten en diensten.

Solidariteit krijgt formele trekjes

Tussen "ins" en "outs" laait een nieuwe solidariteitskwestie op. De beslissing om met een harde kern van start te gaan is niet zonder gevaren voor de verdere integratie van Europa. Het Europa van de concentrische cirkels krijgt vorm. Sommigen binnen Europa willen vooruit en vinden de rest maar lastposten. Terwijl de

toetreding wordt voorbereid van de Centraal- en Oosteuropese landen en de sluipende uitbreiding in liberale kringen stilaan beklonken wordt als de voortschrijdende liberalisering van de handel "nach Osten" (cfr. Europees Commissaris en vice voorzitter van de Commissie Sir Leon Brittan), krijgen de Zuid-Europese lidstaten te horen dat ze hun uiterste best moeten doen, willen ze nog meepraten over geld en economie in Europa. Het gebrek aan enige begeestering voor een voortgezette verdieping van Europa, zou wijlen Jean Monnet in zijn graf doen omkeren.

Donner (1995) pleit voor een hervorming van de structuurfondsen tot een Europees basisstelsel van sociale zekerheid. De cohesiebetalingen zijn nog steeds de pasmunt voor de Interne markt aan de zwakke zuidelijke broertjes. Maar de huidige Europese begroting zal na de uitbreiding 'nach Osten' immers volkomen ontoereikend zijn, wil ze haar convergentiedoelstellingen nog waar maken. Lidstaten droegen tot nu toe bij in de veronderstelling hun deel terug te zien. Met de nieuwkomers zijn de onevenwichten echter zo groot, dat de rijkere lidstaten hoe langer hoe minder willen bijdragen tot de Europese kas. M.a.w. de legitimiteit van het huidige structuurbeleid komt in het gedrang. Hiermee komt de sociale solidariteit binnen de Unie in het gedrang, terwijl hieraan binnen een EMU een nog grotere behoefte zal bestaan.

Een nieuw wisselkoersmechanisme (WKM) moet vanaf 1 januari 1999 het geldverkeer regelen tussen de "ins" en de "outs". De munten van de "outs" zullen binnen een bepaalde marge of marges ten opzichte van de euro moeten schommelen. Het VK en Zweden blijken alsnog niet happig om toe te treden. Volgens hen is het voldoende dat om tot de eenheidsmunt toe te treden de munt niet devalueert en gedurende ten minste twee jaar de normale fluctuatiemarges van het EMS-wisselkoersmechanisme in acht neemt. Op de Europese Raad van Dublin eind dit jaar valt een definitieve beslissing over het nieuwe WKM: over de schommelmarges, de interventies ten gunste van de "outs" en over de grotere rol van de Europese Centrale Bank bij de aanpassing van de pariteiten. Hans Tietmeyer,

voorzitter van de Duitse Bundesbank, wil de voorzitter van de toekomstige ECB alvast een sleutelrol toekennen bij de aanpassing van de pariteiten van de munten van de "outs". Dit neemt niet weg dat de "outs" zelf kunnen blijven beslissen of ze devalueren of revalueren.

Politieke psychologie

Maastricht had en heeft een zeer belangrijke psychologische betekenis voor de zwakkere broertjes in Europa. Zij werden immers met de sappige wortel van de structuurfondsen gelokt om het Verdrag mede te ondertekenen. De middelen werden fors verhoogd om de al te grote welvaartsverschillen in Europa weg te ebben en het Cohesiefonds was de ultieme hefboom om ook Griekenland, Portugal, (grote delen van) Spanje en Ierland over de boeg te halen⁵. Bovendien lanceerde Delors eind 1993 zijn Witboek die een evenwichtige batterij aan maatregelen bevatte om de Europese economie nieuw leven in te blazen⁶. Maar het machtigste wapen voor de zwakkere lidstaten was dat Duitsland hen niet zou kunnen beletten om begin 1999 toe te treden tot de EMU als ze er in slaagden om de convergentiecriteria te bereiken. Want over het soort beleid dat ze hiertoe moesten voeren, konden ze soeverein beslissen.

De Europese Top van Madrid eind 1995 kwam tegemoet aan de Duitse grieven met de (Franse) benaming van de eenheidsmunt: de "euro" (zonder meer) vervangt de in het Verdrag voorziene noemer voor de eenheidsmunt "ecu". Kort voordien had de Europese Commissie nog klaar en duidelijk gesteld dat er aan de criteria en de kalender van invoering van de eenheidsmunt niet kon worden getornd. Meer nog, dat de criteria ook gedurende het bestaan van de EMU blijven gelden. Hiermee wou ze de wrevel sussen naar aanleiding van het oplaaiend 'Duitse-mark-nationalisme' van Bundesbankvoorzitter Hans Tietmeyer en Duits minister van financiën Theo Waigel, die de andere lidstaten op de vingers wou tikken. Enkel een technische discussie over de concrete invoering van de eenheidsmunt blijft nog mogelijk. Aan het kader aangereikt door het Verdrag van Maastricht kon niet meer worden

geraakt. Hiermee werd het voor Frankrijk ook direct duidelijk dat het een beleid zou moeten voeren dat radicaal inging tegen de verkiezingsbeloften.

Het spel wordt op alle fronten gespeeld. De propagandamachine draait op volle toeren. Fransen en Belgen zijn voor, Duitsers eerder tegen. De Duitsers hebben nooit staan trappelen voor een eengemaakt monetair Europa, de eigen sterke munt indachtig. De Duitsers willen vooral een politiek Europa (ter compensatie van hun militair keurslijf), in ruil vragen de Fransen een economisch en monetair Europa. Hierop hebben de Duitsers hun condities gesteld. De eenheidsmunt zou minstens zo sterk moeten zijn als de 'Deutsche Mark'. De politieke unie is bovendien een *conditio sine qua non* om een economische en monetaire unie leefbaar te houden. Net als de Belgische regering nu moet ingrijpen om het concurrentievermogen op peil te houden met de buurlanden, wil ook de Europese Commissie de politieke teugels in handen krijgen om het Europa van de toekomst in de wereldarena binnen te leiden.

Ook tussen de mogelijke "ins" en de "outs" staat de boog gespannen. Het vooruitzicht van de "ins" op mogelijke competitieve devaluaties van de "outs" doet bij hen de haren ten berge rijzen. Er wordt fel heen en weer gezwaaid met mogelijke straffen: handelsbeperkingen, terugschroeven van de steun uit de Europese structuurfondsen, tot zelfs een beperking van de eenheidsmarkt tot de "ins". Begrotingsdiscipline staat voorop. De ontvetting van het Europees sociaal model is volop bezig. Het globaal kapitaal wil rendement, ook in Europa.

Europa schikt zich langzaam in het paradigma van de competitiviteit, van de hypercompetitiviteit bijna⁷. België wil kost wat kost tot het groepje landen behoren dat de wereldconcurrentie het hoofd kan bieden: met een sterke munt, een dynamische arbeidsmarkt, gezonde overheidsfinanciën, een beheersbare overheidsschuld en een groot reserveleger van werklozen; kortom met een aantrekkelijk investeringsklimaat voor (voornamelijk) buitenlandse bedrijven.

Economic Policy Pact

Om de "outs" te begeleiden bij hun streven naar de EMU zal enkel een economisch pact - dat zich niet beperkt tot monetaire en budgettaire convergentiecriteria maar ook en vooral voor jobs zorgt - erin slagen de toekomst van de EMU veilig te stellen. Dit pact moet de kern vormen van een extra hoofdstuk over een sociale en werkgelegenheidsunie bij de herziening van het Verdrag op de Intergouvernementele Conferentie van 1996.

Noten

¹ European Commission, *One currency for Europe*, 31 mei 1995 (printed in Germany); European Commission, *Economic and Monetary Union*, 1996 (printed in Germany).

² Met dank aan Jan Velleman van het Europees Studiecentrum voor de nuttige informatie over de ontstaansgeschiedenis.

³ Europe, 13 mars 1996, p. 4.

⁴ Een land dat wil toetreden tot de EMU moet voldoen aan vijf criteria:

1. Een inflatie van ten hoogste 1,5 procent meer dan in de drie lidstaten met de laagste inflatie.

2. Een lange-termijnrente van ten hoogste 2 procent meer dan in de drie landen met de laagste inflatie.

3. Respecteren van de normale schommelingsmarges in het EMS tijdens de laatste twee jaar zonder ernstige spanningen en zonder devaluatie.

4. Een overheidstekort van ten hoogste 3 procent van het bruto binnenlands product (bbp) of een deficit dat daalt en dicht het referentieniveau benadert.

5. Een overheidsschuld van ten hoogste 60 procent van het bbp of een schuld die voldoende daalt en het referentieniveau tegen een bevredigend tempo benadert.

De EMU kan in 1997 starten als een meerderheid van lidstaten voldoet aan de convergentiecriteria of wordt in 1999 operationeel ongeacht het aantal lidstaten dat klaar is.

⁵ Europese structuurfondsen: 1990-1994 (... miljard ecu), 1994-1999 (150 miljard ecu); Witboek (20 miljard ecu per jaar tussen 1994 en 1998, hetzij 8 miljard ecu extra per jaar bovenop de reguliere Europese begroting en de middelen van het Europees Investeringsfonds).

⁶ Europese Commissie, Witboek voor groei, concurrentievermogen en werkgelegenheid, 1993. Hoofdstuk 10 bevat "gedachten voor een nieuw ontwikkelingsmodel voor

de Gemeenschap". Ik citeer: "de ernstige economische en sociale problemen waarmee de Gemeenschap thans te kampen heeft zijn het gevolg van enkele fundamentele ondoelmatigheden: een 'ondergebruik' van de kwaliteit en de kwantiteit van de arbeid, gecombineerd met een 'overgebruik' van natuurlijke hulpbronnen en het milieu. (...) de fundamentele uitdaging van een nieuw economisch ontwikkelingsmodel is het teweegbrengen van een omslag in de huidige negatieve relatie tussen milieu-omstandigheden en de kwaliteit van het bestaan in het algemeen enerzijds en de economische welvaart anderzijds". (p.167) Dit slothoofdstuk bevat niet alleen een krachtig pleidooi voor een duurzame ontwikkeling waarbij milieu en werkgelegenheid de handen in mekaar slaan en milieuvriendelijke technologie een sleutelfactor is. Ook bevestigt het dat technologische vooruitgang niet langer als een exogene factor in het economisch model kan worden beschouwd, maar integendeel op structurele wijze de toekomstige economische groei bepaalt. Investerings in menselijk kapitaal zijn hierin cruciaal. Een zogenaamde groene boekhouding moet alle externe effecten systematisch analyseren.

⁷ De term is van Richard D'Aveni in diens boek *Hypercompetition*, Free Press, 1995. Daarin introduceert D'Aveni zijn zeven S'en-plan: stakeholder satisfaction, strategic soothsaying, speed, surprise, signalen, shifting the rules en simultane of sequentiële strategische aanvalsacties. M.a.w. permanente Blitzkrieg.

Bibliografie

Arnold, I.J.M., Een geldhoeveelheidsbeleid in de EMU?, in ESB, 13 maart 1996.

Blanpain e.a., *Fundamental social rights: proposals for the European Union*, Leuven: Peeters, 1996.

Boyd, C., *EMU: relations between the "ins" and the "outs"*, discussion paper for the PES, 1 april 1996 (ongepubliceerd).

Brakman S. & Garretsen J.H., Zijn de economische en de monetaire unie strijdig?, in ESB, 7 februari 1996.

Commissie van de Europese Gemeenschappen, Witboek. Groei, concurrentievermogen, werkgelegenheid. Naar de 21ste eeuw: wegen en uitdagingen, Brussel, 1993 (printed in Germany).

Connolly, B., *The Rotten Heart of Europe: The Dirty War for Europe's Money*, 1995.

De Morgen, 22 september 1995, EMU-uitspraken Waigel schaduw over Europese top.

De Morgen, 15 april 1996, Britten weigeren pond aan andere

munten te koppelen.

Donner, J.P.H. (rapporteur), Europa, wat nu?, Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, V91, 1995.

Echo, 25 juillet 1995, La troisième phase de l'UEM: aspects économiques en monétaires.

Echo, 16 avril 1996, Les quinze préconisent un 'SME bis'.

Europe, 27 septembre 1995, Rapport d'étape du président du groupe de réflexion sur la conférence intergouvernementale de 1996 (rapport Westendorp).

Europe, 9 & 10 octobre 1995, Sondage sur la monnaie unique.

Europe, 20 & 21 novembre 1995, Monnaie unique: la discipline des relations entre pays "in" et "out" devra précéder la désignation des pays "in".

Europe, 20 & 21 novembre 1995, Selon Anne-Marie Lizin un 'noyau central' est nécessaire si la CIG est 'vidée de son contenu'.

Europe, 22 novembre 1995, Le 'Pacte de stabilité' de M. Waigel.

Europe, 30 novembre 1995, La décision sur les pays prêt à passer à la monnaie unique en 1999 pourra être prise en décembre 1997.

Europe, 8 mars 1996, Le Gouvernement Kohl réaffirme ses positions.

Europe, 8 mars 1996, Avis de la commission européenne sur la convocation de la conférence intergouvernementale: Renforcer l'union politique et préparer l'élargissement.

Europe, 9 avril 1996, Sélection statistique: état de réalisation des critères de convergence de Maastricht.

European Commission, Economic and Monetary Union, Brussel, 1996.

European Commission, One Currency for Europe. Green Paper, Brussel, 31 may 1995.

Europees Parlement, Resolutie over de convergentie-criteria voor de Economische en Monetaire Unie en de financiering van de sociale zekerheidsstelsels in de Lidstaten van de Europese Unie, Ontwerp-resolutie.

Europees Parlement, Van Lancker A.E.M. (rapporteur), Verslag over het jaarverslag van de Commissie 'Werkgelegenheid in Europa, 1995' en de Europese werkgelegenheidsstrategie: recente vooruitgang en vooruitzichten voor de toekomst, 15 november 1995.

Europese Commissie, Intergouvernementele Conferentie 1996. Verslag van de Commissie voor de Discussiegroep, Brussel, 1995.

Europese Commissie, Rapport Economique Annuel 1996, 6 maart 1996.

Europese Raad, Europese Raad van Madrid. 15 en 16 december 1995. Conclusies van het voorzitterschap, 16 december 1995.

Europese Raad, Europese Raad van Turijn. 29 maart 1996. Conclusies van het voorzitterschap, 29 maart 1996.

FET, 1 april 1995, Wenen rekent niet meer op EMU in 1997.

FET, 5 april 1995, EMU kan ten vroegste medio 1997 starten.

FET, 5 april 1995, Slechts drie EU-landen zijn er helemaal klaar voor.

FET, 13 september 1995, Bonn wil aanscherping van Maastricht-normen.

FET, 13 september 1995, Alan Walters: 'Eengemaakte Europese munt is onzinnig'.

FET, 22 september 1995, Ruzies tussen lidstaten verstoren bezinning over hervormingsplannen voor Europese Unie.

FET, 22 september 1995, Waigel ontkent Europese politieke rel. Valutamarkten in rep en roer.

FET, 29 september 1995, Schmidt beschuldigt Bundesbank van 'Duitse-mark-nationalisme'.

FET, 30 september 1995, Brits minister meent dat België niet tijdig klaar is voor EMU.

FET, 28 oktober 1995, Verplaatste: 'Er is geen reden om Maastricht uit te stellen'.

FET, 28 oktober 1995, Chirac kondigt twee jaar soberheidspolitiek aan.

FET, 8 november 1995, Vernieuwde franse regering moet lidmaatschap EMU veilig stellen.

FET, 15 november 1995, Duitsland zal moeite hebben om Maastricht-normen te halen.

FET, 15 november 1995, Lamfalussy: 'Orthodox begrotingsbeleid voortzetten na start van EMU'.

FET, 23 januari 1996, Slechts helft EU-burgers voor euro gewonnen.

FET, 23 januari 1996, Muntunie blijft moeilijk te verwezenlijken droom.

FET, 24 januari 1996, De euro: de grootste campagne sinds Windows 95.

FET, 7 maart 1996, EU-Commissie gelooft in economische relance in 1996.

FET, 3 april 1996, EMI-voorzitter Lamfalussy sluit uitstel EMU niet uit.

FET, 5 april 1996, Schuldenberg hindert Nederlandse EMU-ambities.

FET, 12 april 1996, eenheidsmarkt wordt synoniem van eenheidsmunt.

FET, 16 april 1996, Akkoord over nieuw

wisselkoersmechanisme voor band tussen euro en andere EUMunten.

FET, 24 april 1996, Delors eist koppeling muntunie aan creatie van werkplaatsen.

Generale Bank, Op weg naar de E.M.U., Bulletin van de Generale Bank, maart 1996.

Joekels, De Belgische overheidsschuld en de normen van Maastricht, in ESB,

Joekels, Monetaire politiek en werkgelegenheid, in VMT, jg.30, maart 1996.

Joekels, De werkloosheid bij beide horens aanpakken, in De Gids op maatschappelijk gebied, jg.78, 5, 1996.

Joekels, Van het werkloosheidsfront geen nieuws, FET, 7 mei 1996.

Kamer van Volksvertegenwoordiging & Senaat, Hoorzitting met het sociale middenveld in het vooruitzicht van de Intergouvernementele Conferentie 1996 ter herziening van het Verdrag over de Europese Unie, 25 november 1995, 1996.

Kamer van Volksvertegenwoordigers, Memorandum over de intergouvernementele conferentie van 1996, tekst aangenomen in plenaire vergadering, 28 maart 1996.

Knack, 6 maart 1996, En de Unie wacht af.

Nelissen, G., De ecu en u: een monetaire unie?, in De Gids op maatschappelijk gebied, jg.87, 3, 1996.

Bijlage A

Overgangsproces EMU

Stadium A	Stadium B	Stadium C
01.01.1998 1 jaar	01.01.1999 3 jaar	01.01.2002 6 maanden
Lancering van het proces Voorbereiding op juridisch en regelgevend vlak Nationale stuurgroepen	Overgang naar fase III van de Economische en Monetaire Unie Vaste onherroepelijke omrekenkoersen	Verspreiding nieuwe munten en bankbiljetten Aanwending nieuwe munt door het grote publiek Definitieve overschakeling van de openbare besturen
<u>Bij het begin van het stadium</u> - lijst van deelnemende landen en hun relatie met de niet-deelnemende landen - bevestiging van de kalender	<u>Bij het begin van het stadium</u> - onherroepelijke omrekenkoersen - monetair beleid in euro - uitgifte van nieuwe overheidsschuld in euro - Europees betaalsysteem in euro (TARGET)	<u>Bij het begin van het stadium</u> - verspreiding munten en bankbiljetten in euro - euro is voortaan enig wettelijk betaalmiddel - overschakeling van alle financiële girale verrichtingen op euro
<u>Tijdens het stadium</u> - oprichting van het E.S.C.B. - aanpassing van de wetgeving - aanpassing van de boekhoudprocedures - oprichting van nationale stuurgroepen en uitwerking van de schema's	<u>Tijdens het stadium</u> - hulp bij en toezicht op de aanpassing van het bank- en financiewezen, verspreiding van omrekenfaciliteiten - aanmoediging subjecten tot gebruik euro - drukken van bankbiljetten en slaan van geldstukken - sensibiliseringscampagne en aanmoediging van dubbele prijsaanduiding	<u>Tijdens het stadium</u> - uitreiking zakrekenmachientjes aan het publiek - definitieve overschakeling van de openbare besturen - inzameling, omwisseling en vernietiging van de nationale munten

Bron: Generale Bank (maart 1996)

NRC, 16 maart 1996, Globalisering is vuurproef voor Westen.

NRC, 15 april 1996, Monetaire Unie noopt tot nieuwe afspraken.

Parti Socialiste, Mondialisation, Europe, France. Texte d'orientation adopté par le conseil national, Paris, 4 mars 1996.

Regering, beleidsnota van de Regering aan het Parlement betreffende de Intergouvernementele Conferentie van 1996, 13 oktober 1995.

Schokkaert, L., Geen gevaar voor voortbestaan EMU bij toetreding VK, FET, 8 mei 1996.

Vandemeulebroucke, J., Sociaal Europa loopt achter op

economisch, De Standaard, 9 mei 1996.

van Gils, M.M.E., Monetair beleid in de EMU, in ESB, 12 december 1995.

Van Overtveldt, J., EMU: Bernards bom, Trends, 14 september 1995.

Van Waterschoot Jerry, De moeilijke aanloop tot de eenheidsmunt, FET, 28 oktober 1995.

Vranitzky, On the social compatibility of the Economic and Monetary Union, PES, ongepubliceerd rapport.

Willcockx, F., De Europese eenheidsmunt: nu of nooit, De Morgen, 7 april 1995.

Bijlage B Convergentiecriteria: de situatie eind 1995

	inflatie (in %)	lange-termijnrente (in %)	overheidstekort (in % van het bbp)	bruto-overheidsschuld (in % van het bbp)	wisselkoers
Duitsland	1,8	6,8	-3,5	59,4	x
België	1,5	7,5	-4,5	133,8	x
Nederland	1,6	6,9	-3,1	78,8	x
Luxemburg	1,9	7,25	+0,4	9,8	x
Oostenrijk	1,8	7,2	-5,5	68,0	x
Frankrijk	2,1	7,6	-5,0	53,4	x
Ierland	2,5	8,3	-2,7	85,9	x
Denemarken	1,8	8,3	-2,0	73,6	x
Finland	1,2	8,8	-5,4	66,3	-
Zweden	2,8	10,3	-7,0	84,2	-
Verenigd Koninkrijk	2,9	8,2	-5,1	52,6	-
Spanje	4,9	8,2	-5,9	64,8	x
Italië	5,4	12,3	-7,4	126,8	-
Portugal	4,2	11,8	-5,4	70,4	x
Griekenland	9,2	20,0	-9,3	114,4	-
EUR-15	3,1	11,3	-4,7	71,0	
Referentiewaarde	2,9	9,7	-3,0	60,0	EMS-deelname

Bron: Generale Bank (maart 1996), Europees Monetair Instituut (april 1996).